

SAULOV GRIJEH U 1 Sam 13,7b–15a *Zašto je pao prvi izraelski vladar? **

DR. ANTO POPOVIĆ, OFM
Franjevačka Teologija Sarajevo

Odlomak 1 Sam 13,7b–15a ubraja se u zagonetnije biblijske odlomke zato što u njemu Samuel ukorava prvog izraelskog kralja Saula (r. 13aBbA), lišavajući ga obećanja buduće dinastije (r. 13bB) i najavljujući propast njegova kraljevstva (r. 14a), iako iz samog odlomka nije jasno što je zapravo Saulov grijeh.

Zagonetnost je povećana kontrastom u tonu između ovog odlomka i ranijih odlomaka u kojima se pojavljuju Samuel i Saul. Naime, tek što je završen proces uspostave nove institucije u Izraelu – institucije kraljevstva (1 Sam 8–12) i proces izbora njezinog prvog kralja (1 Sam 9–11), Samuel, prvi izraelski prorok, najavljuje pad Saula, prvog izraelskog kralja, zbog počinjenog prekršaja. Vrhunac zagonetnosti proizlazi iz činjenice da Samuel ne izriče jasno što je Saulov grijeh, a istodobno najavljuje da će isti Gospodin koji je ranije izabrao Saula pronaći novog NAGID-a – נָגִיד¹ »po svome srcu« (r. 14bA).

Odlomak 13,7b–15a, istina, nije jedini koji najavljuje Saulov pad. Samuel se pojavljuje u još dva kasnija odlomka (1 Sam 15,1–35 i 1 Sam 28,3–25) i u svakome od njih najavljuje jasnije i snažnije Saulov pad. Međutim, odlomak 13,7b–15a predstavlja posebnu zagonetku upravo zbog nejasne formulacije Saulova grijeha, čija težina je tolika da prouzročuje Saulov pad.

Ovaj članak želi analizom samog odlomka 13,7b–15a, kao i njegova konteksta, utvrditi prirodu Saulove pogreške zbog koje Samuel poništava ranije nagovijesteno (1 Sam 9,20b) obećanje buduće dinastije i najavljuje propast Saulova kraljevstva.

* Ovaj članak u engleskom prijevodu objavljen je u časopisu *Antonianum* 68 (1993) 153–170

¹ Za utvrđivanje točne naravi Saulove pogreške od sporedne su važnosti pitanja je li Saul kao NAGID – נָגִיד samo vojni zapovjednik ili ima također »civilne« ovlasti i u kojem je odnosu ovaj izričaj prema kraljevskoj službi. Stoga tu diskusiju ne želimo proširivati raspravom o točnom značenju riječi נָגִיד u r. 14bA. Ovdje samo napominjemo da je A. Alt 1930. prvi ponudio klasičnu definiciju termina נָגִיד kao onog »koga je Bog odredio da postane kralj«. Cf. A. Alt, »Die Staatenbildung der Israeliten in Palästina«. u: *Grundfragen der Geschichte des Vokes Israel*. Eine Auswahl aus den 'Kleinen Schriften.' izd. S. Herrmann (C.H. Beck Verlag – München, 1970) 280, n. 2. Richter je uočio da se termin ne pojavljuje izolirano već u ustaljenom izričajnom obliku u Sam i Kr, a da opis Saulova pomazanja oblikom podsjeća na suce izbavitelje. W. Richter, »Die nagid-Formel«, BZ 9 (1965) 71–78. Joüon etimološki definira termina NAGID kao »celui qui est devaut les autres«, cf. P. Joüon, »Notes de lexicographie hebraïque, X: נָגִיד« »prepose«, d'ou »chef«, Bib 17 (1963) 229–233. Za noviji sažeti prikaz problema cf. G.F. Hasel, »נָגִיד«, u: *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*. izd. Botterweck, G.J. i Ringren, H. (W. Kohlhammer – Stuttgart, 1986) V, 203–219.

Potreba za novim pokušajem utvrđivanja prirode Saulova grijeha proizlazi iz nedorečenosti dosadašnjih rješenja. Većina pokušaja definiranja Saulova grijeha u 13,7b–15a mogu se svrstati u dvije kategorije: a) Saul je, prinijevši žrtve (13,9–10), uzurpirao ovlasti koje su bile u nadležnosti Samuela i tako počinio grijeh sakrilegija² ili b) Saul nije poštovao rok čekanja koji je odredio Samuel u 10,8.³ Samuelova optužba, međutim, u 13,13 uopćena je i kao takva niti niječe niti potvrđuje dosad ponuđena rješenja. Odatle i potreba za dodatnom analizom odlomka 13,7b–15a, kako bi se preciznije odredila narav Saulova grijeha kao i značenje Samuelove uopćene optužbe.

Neodvojivo od pitanja točne prirode Saulova grijeha jest pitanje podrijetla odnosno tekstualnog rasta odlomka kao i pitanje njegova kontekstualnog položaja. Ovim pitanjima pozabavit ćemo se tek okvirno i u onoj mjeri u kojoj je to potrebno za osvjetljavanje središnjeg problema, tj. prirode Saulova grijeha u 13,7b–15a.

I. Razgraničenje i struktura odlomka 13,7b–15b

Gotovo beziznimno⁴ takozvani gilgalski događaj (13,7b–15a) smatra se heterogenim⁵ u pripovijedanju 1 Sam 13,2–14,46, koje opisuje uspješne borbe Saula i Jonatana protiv Filistejaca.⁶ Već je na prvi pogled uočljivo da je odlomak 13,7b–15a naknadno umetnut u njegov sadašnji kontekst⁷, i tematski i s literarne točke gledišta. Na tematskoj razini Saulovo uklanjanje s položaja pojavljuje se ovdje prvi put, bez prethodne pripreme, uz jedinu raniju moguću najavu ovog odlomka prepoznatljivu u 10,8 i predstavlja oštar kontrast u odnosu na prethodne opise Saulova ustoličenja.⁸

Veze odlomka s njegovim kontekstom nisu snažnije ni na literarnoj razini. Saulov grijeh u 13,7b–15a ne utječe na, niti se spominje u poglavljima 13 i 14. Izvan odlomka 13,7b–15a, Gilgal se pojavljuje samo u r. 4b, što se može shvatiti kao pokušaj naknadnog povezivanja rr.

² Tako definiraju Saulov prekršaj slijedeći autori: M. Noth, *Geschichte Israels*. (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1969⁷) 162; J.A. Soggin, *Introduction to the Old Testament: From Its Origins to the Closing of the Alexandrian Canon*. Prev. R.J. Coggins (Westminster – Philadelphia, 1976) 190; J. Blenkinsopp, »The Quest of the Historical Saul«, u: *No Famine in the Land: Studies in Honor of John L. McKenzie*. izd. J.W. Fanagan & A.W. Robinson (Scholars – Missoula, 1975) 81; D. Jobling, »Saul's Fall and Jonathan's Rise: Tradition and Redaction in 1 Sam 14,1–46«, *JBL* 95 (1976) 367.

³ Takvo tumačenje Saulova prekršaja zastupaju, između ostalih: C.R. North, »The Religious Aspects of Hebrew Kingship«, *ZAW* 50 (1932) 18; W. Beyerlin, »Königscharisma bei Saul«, *ZAW* 73 (1961) 198.

⁴ Segal predstavlja iznimku tvrdeći da rr. 7b–14 nisu umetnuti naknadno. Jedini umetak po njegovu mišljenju je 13,14b, tj. spomen Davida. Cf. H.H. Segal, »The Composition of the Books of Samuel«, *JQR* 56 (1965) 139.

⁵ Odlomak 13,7b–15a ne uklapa se u neposredni kontekst. Drevna pripovijest o Saulovim borbama protiv Filistejaca prekinuta je u ovoj točki (r. 7b) umetanjem opisa Samuelove osude Saula. Cf. P.K. McCarter, *1 Samuel*. AB 8 (Doubleday – Garden City, New York, 1980) 228.

⁶ Cf. J. Wellhausen, *Der Text der Bücher Samuelis Untersucht*. (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1871) 82; H. Donner, »Die Verwerfung des Königs Saul«, u: *Sitzungsberichte der wissenschaftlichen Gesellschaft an der Johann Wolfgang Goethe – Universität Frankfurt am Main*. 19/5 (1983) 251. Isto tako Mildenerger uz dodatno preciziranje uloge r. 4b. Cf. F. Mildenerger, *Die vordeuteronomistische Saul–Davidüberlieferung*. neobj. dis. (Eberhard–Karls–Universität – Tübingen, 1962) 19–20.

⁷ Foresti govori o 13,7b–15a kao »secondary insertion« u treći opis »Saul–Überlieferung« 13,2–14,46. Cf. F. Foresti, *The rejection of Saul in the perspective of the Deuteronomistic School: A Study of 1 Sam 15 and Related Texts*. *Studia Theologica Teresianum* 5 (Edizione del Teresianum – Rome, 1984) 158.

⁸ »... 1 Sam 13,7b–15a introduce(s) a negative note into the optimistic framework of the Saul–Überlieferung«. Cf. F. Foresti, op. cit. 162.

7b–15a s rr. 1–7a.⁹ Reciproci 7b i 15a služe kao spone s kontekstom, a istodobno označavaju početak i svršetak odlomka. Redak 7b označava Gilgal kao mjesto budućeg događaja, dok r. 15a, nakon Samuelova povratka od Gilgala u Gibeu Benjaminovu, nastavlja opis Saulovih ratnih aktivnosti protiv Filistejaca.¹⁰ Odlomak završava isto tako naglo kao što je i počeo. Zapravo, uklanjanjem cijele gilgalske epizode u rr. 7b–15a zajedno sa spomenom Gilgala u r. 4b ne narušava logičnost pripovijedanja preostalog teksta.¹¹

Struktura

I. Uvod: Saulov kritični položaj*

a) Saul u Gilgalu	r. 7bA
b) Zaplašenost naroda	r. 7bB
c) Saulovo čekanje	r. 8aA
c') Samuel se ne pojavljuje	r. 8aB
b') Narod se raspršuje	r. 8b
a') Saul žrtvuje	r. 9

II. Konfrontacija

1) Susret	r. 10
A) Samuel dolazi	
B) Saul izlazi	
2) Dijalog	
A) Optužujuće pitanje – Samuel pita	r. 11a
B) Saulova obrana. 11b	
a) Zavisna rečenica**	
a1) Narod se raspršio	r. 11bA
a0) Samuel nije došao	r. 11bB
a1') Filistejci su pripravnici za bitku	r. 11bC
b) Glavna rečenica	
b1) Filistejci silaze protiv Saula	r. 12aA
b1') Saul nije udobrovoljio Gospodina	r. 12aB
c) Zaključak	
Saul prinosi paljenicu	r. 12b

⁹ Birch drži da prisutnost Gilgala u r. 4 treba shvatiti kao harmonizirajući dodatak tradicijskom materijalu. Cf. B. Birch, *The Rise of the Israelite Monarchy: The Growth and Development of 1 Samuel 7–15*. SBL DS 27 (Scholars Press – Missoula, Montana, 1976) 76.

¹⁰ Smith misli da je donja granica odlomka u r. 15a, a gornja mu granica nije sasvim jasna. Njemu je teško prihvatiti r. 7b kao gornju granicu zbog toga što je skupljanje naroda u Gilgalu već spomenuto u r. 4. Cf. H.P. Smith, *A Critical and Exegetical Commentary on the Books of Samuel*. ICC (T. & T. Clark – Edinburgh, 1899) 93–94.

¹¹ Analizirajući 13,15 u okviru »haplogenic« pluseva u LXX, Pisano promatra problem u širem kontekstu. On tvrdi da je poglavlje 13 složeno i da se sastoji od najmanje dvije odvojene pripovijesti, koje su naknadno objedinjene. »Rr. 2–7 i 15b–23 govore o Izraelskoj pripravi za bitku s Filistejcima u Mikmasu i predstavljaju jednu pripovijest, dok rr. 7b–15a sadrže opis Saulovog sukoba sa Samuelom u Gilgalu. ... Ako odmah nakon r. 7a slijedi opis pripovijesti u r. 15a, tada Saul i njegove jedinice nisu nikada napustile njihov položaj u Gibejskom području«. Cf. S. Pisano, *Additions or Omissions in the Book of Samuel: The Significant Pluses and Minuses in the Massoretic, LXX and Qumran Texts*. OBO 57 (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1984) 181.

III. Osuda***

- a) Saul je učinio ludost jer nije poštovao zapovijed Gospodnju r. 13aA
 b) Povučeno je obećanje dinastije**** r. 13bB
 c) Stoga njegovo kraljevstvo neće trajati r. 14a
 b') Gospodin će imenovati drugoga za Nagida nad svojim narodom r. 14bAB
 a') Jer Saul nije poslušao zapovijed Gospodnju r. 14bC

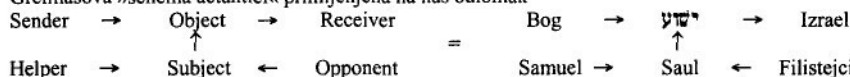
IV. Zaključak: Samuel odlazi sa scene r. 15a

*12, **13, ***14, ****15

Cijeli odlomak 13,7b–15a izgrađen je na susretu između Samuela i Saula, koji se događa u atmosferi neposredne Filistejske opasnosti. Tijek radnje je jednostavan i jasan. Saulov težak položaj opisan je u uvodu, u rr. 8–9. Konfrontacija se otvara susretom između Samuela i Saula u r. 10 i nastavlja se u dijalogu između dva glavna protagonista. Samuel postavlja kratko pitanje (r. 11a) poslije čega slijedi Saulovo opravdavajuće objašnjavanje vlastitog ponašanja (rr. 11b–12). Time se završava Saulova aktivna nazočnost u ovom odlomku. Samuel preuzima riječ i najavljuje osudu (13,13–14).¹⁶ Odlomak dostiže kulminacijsku točku u r. 14a, u Samuelovu

¹² Svi sudionici događaja – narod, Samuel, Filistejci – imaju obeshrabrujući utjecaj na Saula. Na taj način oni ga prisiljavaju da se suoči s neizbježnošću vlastite situacije i da donese vlastitu odluku. Teškoće u kojima se našao Saul nisu bile zamišljene kao zamka, već kao provjera.

Greimasova »schema actantiel« primijenjena na naš odlomak

jasno pokazuje da pomoć Samuela (i naroda) izostaje, nakon čega zadaća izbjavljenja Izraela ostaje na samome Saulu. Cf. J.L. Ska, »Our Fathers Have Told Us«. *Introduction to the Analysis of Hebrew Narratives*. Subsidia Biblica 13 (Editrice Pontificio Istituto Biblico – Roma, 1990) 92.

¹³ Fokkelman uz pomoć djela H.J. Boeckera, *Redeform des Rechtslebens*. (Neukirchener Verlag – Neukirchen-Vluyn, 1964) identificira koncentričnu strukturu u rr. 11c–12 i u 13c–14a. Meni se čini, međutim, da rr. 11c–12 sadrže samo neke elemente koncentrične strukture. Tako je u r. 11, u zavisnoj rečenici, Saulova odsutnost okružena osipanjem naroda, s jedne strane, i okupljanjem Filistejaca, s druge strane. I u ostalim recima ove cjeline prepoznatljivi su elementi koncentrične strukture (rr. 7b–9, 13–14). Cf. J.P. Fokkelman, *The Crossing of Fates*. (I Sam. 13–31 & II Sam. I). *Studia Semitica Neerlandica* 23 (Van Gorcum – Assen, 1986) 37.

¹⁴ Vanjski dijelovi koncentrične strukture u rr. 13–14 (a i a') naglašavaju Saulovo nepoštivanje Gospodnje zapovijedi. U središtu koncentrične strukture nalazi se Samuelova najava da Saulovo kraljevstvo neće trajati. Navještaj je uokviren, s jedne strane, ranijom Gospodinovom nakanom da Saulov izbor preraste u vječni, tj. dinastijski izbor, i, s druge strane, Gospodinovom nakanom da izabere novog vladara, što će se uskoro i dogoditi. Westermann to naziva »kontrastnim motivom« koji predstavlja sponu između proroštva osude i proroštva spasenja. Cf. C. Westermann, *Grundformen prophetischer Rede*. (Chr. Kaiser Verlag – München, 1978⁵) 113.

¹⁵ וַיְהִי uvodi apodozu pogodbene rečenice i izriče apsolutnu sigurnost s kojom se očekuje rezultat, dok וַיִּשְׁמַע ukazuje na pretpostavljeni uvjet kao mogućij događaj. Cf. E. Kautzsch, ed. *Gesenius' Hebrew Grammar*. Prev. A.E. Cowley. (Clarendon – Oxford, 1910²) & 159, ee i F. Brown, S.R. Driver, C.A. Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*. (Clarendon Press – Oxford, 1979) 472, 1db.

¹⁶ Birch je koristio Westermannovo djelo *Grundformen Prophetischer Rede* pri definiranju cjeline odlomka kao »govor osude upućen pojedincu«, pri čemu je izdvojio tri jasno prepoznatljiva elementa ovog literarnog žanra: 1. uvod (rr. 8–10); 2. optužbu (rr. 11–13a); 3. najavu osude (rr. 13b–14). Birch ukazuje da Saul nije uklonjen s kraljevskog položaja već da mu je zanjekana dinastija, pa je stoga definicija odlomka kao »poništanje dinastijskog obećanja« ispravnije od Westermannove definicije odlomka kao »najave oduzimanja kraljevstva«. Cf. B.C. Birch, op. cit. 80–83.

naglom izricanju Saulove kazne.¹⁷ Ukratko, odlomak reflektira visok stupanj nutarnje kompaktnosti.

Neosporna samostalnost odlomka 13,7b–15a u odnosu na njegov neposredni kontekst, s jedne strane, i nutarnja koherentnost odlomka promatranog zasebno, s druge strane, postavljaju pitanje nastanka samog odlomka kao i pitanje razloga njegova umetanja u sadašnji kontekst. Odgovor na ova pitanja predstavlja okvir za odgovor na središnje pitanje: što je Saulov grijeh.

II. Povijest odlomka 13,7b–15a

Dosadašnje rasprave o podrijetlu, odnosno nastanku odlomka 7b–15a mogu se svrstati u tri glavne kategorije. Prva su dva stava oprečna: odlomak je u cijelosti ili tradicijskog¹⁸ ili redakcijskog¹⁹ podrijetla. I jedan i drugi stav koriste sekundarni položaj odlomka u njegovu neposrednom kontekstu i tematsku podudarnost odlomka s poglavljem 15, i te činjenice navode u prilog prvog ili drugog stava. Treći stav predstavlja kompromisno rješenje i pretpostavlja tradicijsko–redakcijsko podrijetlo odlomka. Taj stav sažeto se može izreći u tvrdnji da je 13,7b–15a umetnut (interpoliran) u sadašnji kontekst, da je njegova sadašnja kompozicija redakcijskog nastanka, a da je u jezgri tradicijskog podrijetla.²⁰

Ne može se reći da bilo koju od tri glavne kategorije prihvaća većina autora. Tvrdnje da je odlomak 7b–15a u cijelosti ili tradicijskog ili redakcijskog podrijetla, neodržive su. Mišljenje srednjeg puta, zacijelo, ima prednost da se temelji na realnoj pretpostavci da je bar jezgra odlomka tradicijskog podrijetla. Prijedlozi ovog srednjeg puta, međutim, odveć su neodređeni ili nedorečeni i stoga nužno zahtijevaju dalju doradu.²¹ Ovaj stav srednjeg puta nužno pretpostavlja razgraničenje između tradicijskog i redakcijskog materijala kao i identifikaciju redaktora odgovornog za dodavanje kasnijeg materijala.²²

Tradicijski materijal

Tradicijska jezgra odlomka, sadržana najvjerojatnije u informaciji o neposrednoj filistejskoj opasnosti, mogla je poslužiti kao polazište za stvaranje sadašnjeg odlomka. Oslanjajući se na neosporno tradicijsko priopćenje iz prethodnog retka (13,5), koje se pojavljuje i u rr.

¹⁷ Ovo je jedini element odlomka koji zapravo sadrži Saulovu kaznu. Cf. J.P. Fokkelman, op. cit. 41.

¹⁸ Tako misle slijedeći autori: H.P. Smith, op. cit. 130; H. Donner, op. cit. 245, n. 58; F. Foresti, op. cit. 162, n. 22.

¹⁹ To mišljenje zastupaju: J. Wellhausen, op. cit. (1871) 82; K.–D. Schunck, *Benjamin*. Untersuchungen zur Entstehung und Geschichte eines israelitischen Stammes. BZAW 86 (Alfred Töpelmann – Berlin, 1963) 92; J. Kegler, *Politisches Geschehen und theologisches Verstehen: Zum Geschichtsverständnis in der frühen israelitischen Königszeit*. CTM 8 (Calwer, Stuttgart, 1977) 264; Mildenerger, op. cit. 20.

²⁰ Noth drži odlomak 7b–15a interpoliranim. Cf. M. Noth, *The Deuteronomistic History*. JSOTSS 15 (JSOT Press – Sheffield, 1981) 54; Soggin pretpostavlja drevno podrijetlo tog odlomka. Cf. J.A. Soggin, *Das Königtum in Israel*. BZAW 104 (Alfred Töpelmann – Berlin, 1967) 55; Hylander drži da je redaktorova aktivnost isključivo kompozicijske prirode. Cf. I. Hylander, *Der literarische Samuel–Saul–Komplex (1 Sam. 1–15) traditions-geschichtlich untersucht*. (Almquist & Wiksell – Uppsala, 1932) 196.

²¹ Jedan takav prijedlog dolazi od Wellhausena, koji tvrdi da je odlomak »utemeljen na starijem opisu sukoba između Samuela i Saula u 1 Sam 15«, ali ne precizira koji je dio teksta tradicijski, a koji dolazi od redaktora. Cf. J. Wellhausen, *Prolegomena to the History of Ancient Israel*. (Peter Smith – Gloucester, Mass., 1973) 258.

²² Na pitanje punog opsega tradicijskog i redakcijskog materijala kao i na pitanje njihova točnog razgraničenja moguće je odgovoriti samo hipotetski. Međutim, i uz to se nameće potreba pronalaženja najuvjerljivijeg mogućeg odgovora na ta pitanja.

7bB.8b,²³ moguće je ustvrditi da drevna nit tradicije zalazi i u sadašnji odlomak 13,7b–15a. Također je vjerojatno tradicijskog podrijetla Saulov pokušaj da ohrabri narod prinošenjem žrtava (r. 9). Ova tradicijska nit koja govori o Filistejskoj opasnosti, Saulovim teškoćama i preplašenosti naroda, nestaje s pojavom Samuela u r. 10.

Na taj način tradicijski materijal priprema teren za susret između Samuela i Saula u 13,10–12 i stvara nužnu pozadinu za najavu osude u rr. 13–14.

Ako se prihvati pretpostavka da se proces rasta teksta kretao od kontekstualne tradicije prema odlomku 7b–15a, a ne obrnuto, tada spomen Gilgala u r. 7b, iako nije dio tradicijske jezgre odlomka, zacijelo vuče tradicijske korijene.²⁴

Kasniji materijal

Dijalog između Samuela i Saula u 13,10–14 vjerojatno je, sudeći po sadržaju (rr. 10–12) i obliku (rr. 13–14) u cijelosti kasnijeg porijekla. Naime, od r. 10 pa nadalje, tema je bez jače povezanosti s neposrednim tradicijskim kontekstom koji govori o ratovanju Saula i Jonatana protiv Filistejaca. Nadalje, sam literarni oblik »najave osude« (13,13–14) indirektno potvrđuje kasnije podrijetlo ovih redaka.

Taj po nastanku kasniji materijal može se svrstati u dvije kategorije. U prvu kategoriju ubrajaju se proširenja i modifikacije tradicijskog materijala ili naknadni dodaci tradicijskom materijalu. Motiv čekanja sedam dana u 13,8a predstavlja dodatak tradicijskom materijalu. Bježanje naroda od Saula u 13,8b predstavlja proširenje ranijeg tradicijskog materijala iz 13,6 i 13,7b. Također rr. 10–12, u njihovoj cijelosti, kasnija su proširenja ili modifikacije ranijeg tradicijskog materijala ili ponavljanja prethodnog sekundarnog materijala koji je ipak na određeni način povezan s tradicijom.²⁵

U drugu kategoriju ide kasniji materijal koji nije ni direktno ni indirektno povezan s tradicijskim materijalom, nego u cijelosti potječe od redaktora i stvoren je za specifične nakane redaktora. Najava osude u 13,13–14 može se svrstati u kategoriju sekundarnog podrijetla.²⁶

Redakcijska razina

Prema tome, sadašnja definicija Saulovog grijeha sadržana je u materijalu redakcijskog podrijetla. Pojašnjenje Saulova grijeha treba stoga tražiti ne na tradicijskoj, već na redakcijskoj razini. Ovu redakcijsku razinu, međutim, potrebno je dalje precizirati. Danas se općenito prihvaća pretpostavka višestrukih redakcija, koje su kulminirale u konačnoj i široj deuterono-

²³ Cf. R.W. Klein, *1 Samuel*. WBC 10 (Word Books – Waco, Texas, 1983) 124.

²⁴ Spomen Gilgala u odlomku 7b–15a ukazuje na smislenu organizaciju tradicija prema kojoj je sadašnji odlomak zamišljen kao nastavak ranijih događaja povezanih s Gilgalom (1 Sam 10,8; 11,14.15). Cf. F. Mildener, op. cit. 15.

²⁵ Saulov odgovor samoopravdanja u 13,11b–12 je »umständlich« i preuzima tradicijske elemente iz neposrednog konteksta (13,5–7.9). Cf. W. Dietrich, *David, Saul und die Propheten*. Das Verhältnis von Religion und Politik nach den prophetischen Überlieferungen vom frühesten Königtum in Israel. BWANT 122 (Verlag W. Kohlhammer – Stuttgart, 1987) 97.

²⁶ Izričaj **וַיִּזְרַח הָעָם בְּיָמָיו** ... (i narod ga je počeo napuštati) pojavljuje se dva puta: u rr. 8 i 11. Druga pojava izričaja dio je dijaloga između Samuela i Saula i vjerojatno je kasnijeg podrijetla, ali je tradicijskog tona. To znači da izričaj u r. 11 predstavlja modificiranu formulaciju ranijeg tradicijskog izričaja (r. 8b). Rec 13–14 u njihovoj cijelosti redakcijskog su podrijetla i u tom smislu treba tumačiti ponovljene elemente izričaja **וַיִּזְרַח הָעָם** ... **וַיִּזְרַח הָעָם**.

mističkoj redakciji.²⁷ Redakcije koje prethode deuteronomističkoj redakciji obrađivale su manje tekstualne cjeline, dok je deuteronomistička redakcija objedinila ove već prije redigirane manje cjeline u tzv. Deuteronomističku povijest,²⁸ koja obuhvaća biblijske knjige od Jš do 2 Kr.

Postoji velik broj autora koji prihvaćaju proročku redakciju kao srednji razvojni stupanj u nastanku 1 Samuela. Proces rasta knjige Samuela kulminirao je u deuteronomističkoj redakciji, koja je knjizi dala njezin sadašnji oblik.²⁹

Polazeći od prihvaćene pretpostavke postojanja, višestrukih redakcija, pitanje Saulovog grijeha u 13,7b–15a potrebno je riješiti na jednoj od redakcijskih razina. Formalna i kontekstualna analiza odlomka govori u prilog pretpostavci da oblikovanje odlomka u njegovu sadašnjem obliku potječe od pred-deuteronomističke redakcije, a posebni interpretacijski interes odlomka za odnos između Samuela i Saula ukazuje da je sadašnji oblik odlomka vjerojatno plod proročke redakcije. To predstavlja nedvojbeno snažniji argument od novije prilično neodlučne argumentacije u prilog deuteronomističke redakcije odlomka.³⁰ Iste ili slične redakcijske modifikacije koje susrećemo u odlomku 13,7b–15a prepoznatljive su i u ranijim 9,1–10,16, 10,17–27, 11,1–15, i u kasnijim 15,1–35; 28,3–25 tekstovima.³¹

²⁷ Klasična i još važeća definicija deuteronomističke redakcije kao jedinstvene cjeline iz vremena sužanjstva potječe iz 1943. od M. Noth, *Überlieferungsgeschichtliche Studien*. (Halle, 1943).

²⁸ Velike su rasprave o točnom identitetu redakcija koje prethode konačnoj redakciji »Deuteronomističke povijesti« (DtrG). Tzv. Göttingenski krug razvija teoriju višestruke deuteronomističke redakcije – redakcija povijesnog (DtrG), proročkog (DtrP) i nomističkog (DtrN) interesa. R. Smend, *Die Entstehung des Alten Testaments*. (Verlag W. Kohlhammer – Stuttgart, 1978); W. Dietrich, *Prophezie und Geschichte: Eine redaktions-geschichtliche Untersuchung zum deuteronomistischen Geschichtswerk*. FRLANT 108 (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1972); T. Veijola, *Die Ewige Dynastie: David und die Entstehung seiner Dynastie nach der deuteronomistischen Darstellung*. AASF Series B 193. (Suomalainen Tiedeakatemia – Helsinki, 1975); *Das Königtum in der Beurteilung der deuteronomistischen Historiographie: Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung*. AASF Series B 198. (Suomalainen Tiedeakatemia – Helsinki, 1977); H. Spieckermann, *Juda unter Assur in der Sargonidenzeit*. FRLANT 129 (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1982).

²⁹ A.F. Campbell, *Of Prophets and Kings: A Late Ninth-Century Document (1 Samuel 1 – 2 Kings 10)* (CBAA – Washington, DC, 1986) nudi monografsku rekonstrukciju proročke redakcije, oslanjajući se na prethodne studije: H.U. Nübel, *Davids Aufstieg in der Frühe israelitischen Geschichtsschreibung*. (Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität – Bonn, 1959); F. Mildner, *Die vorderdeuteronomistische Saul-Davidüberlieferung*. neobj. dis. (Eberhard-Karls-Universität – Tübingen, 1962); G.C. Macholz, *Untersuchungen zur Geschichte der Samuel-Überlieferungen*. neobj. dis. (Heidelberg, 1966); J. Schüpphaus, *Richter- und Prophetengeschichten als Glieder der Geschichtsdarstellung der Richter- und Königszeit* (Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität – Bonn, 1967); B. Birch, op. cit.; P.K. McCarter, *1 Samuel*. AB 8 (Doubleday – Garden City, New York, 1980).

³⁰ O'Brien pretpostavlja deuteronomističku redakciju na temelju činjenice da se riječ **נְבוֹאָה** – zapovijed (rr. 13–14) često pojavljuje u deuteronomijskim i deuteronomističkim odlomcima. Cf. M.A. O'Brien, *The Deuteronomistic History Hypothesis: A Reassessment*. OBO 92 (Universitätsverlag – Freiburg, 1989) 131, n. 5.

³¹ Odnos između proročke i deuteronomističke redakcije shvaćen je u smislu kontinuiteta. Taj kontinuitet ne dokida razliku između ovih dvaju redakcija: u proročkoj redakciji središnja uloga pripada Božjoj riječi u čijoj je funkciji također i proročka riječ, dok u deuteronomističkoj redakciji središnje mjesto zauzima deuteronomijski zakon. Ponekad, ipak, nestaje jasna razlika između proročke i deuteronomističke redakcije, pa se neke karakteristično proročke crte kao što su: uloga proroka kao glasnika, proročka riječ kao organizirajući princip povijesti, proročki oblik govora itd. pripisuju deuteronomističkom redaktoru. Tako Seeligmann, upravo jer je izgubio iz vida tu razliku, ustvrđuje postojanje jedne sveobuhvatne deuteronomističke redakcije. Cf. I.L. Seeligmann, »Die Auffassung von der Prophetie in der deuteronomistischen und chronistischen Geschichtsschreibung, (mit einem Exkurs über das Buch Jeremia)«, VTS XXI (E.J. Brill – Leiden, 1978) 254–284.

Zajednička crta redakcijskim modifikacijama svih ovih tekstova jest naglašeno zanimanje za odnos između Samuela i Saula i njihova težnja da dadnu veću ulogu Samuelu, i u procesu Saulova izbora, i u procesu njegova pada.³²

Odlomak u njegovu sadašnjem kontekstu

Sadašnji kontekstualni položaj odlomka 13,7b–15a uopće ne rasvjetljava prirodu Saulove pogreške, već naprotiv, samo je čini zagonetnijom, budući da modificira raniju redakcijsku kompoziciju u okviru koje je i Saulov grijeh bio shvatljiv. Ovdje se, stoga, ograničavamo na sažeto objašnjenje razloga umetanja i uloge odlomka 13,7b–15a u njegovu sadašnjem kontekstu.

Poglavlja 13–14 su, čini se, zbirke drevnih materijala o Saulovim i Jonatanovim vojnim pothvatima protiv Filistejaca. Te drevne tradicije u poglavljima 13–14 nisu nudile jasnu sliku događaja koje su opisivali. Proturječnost između 1 Sam 13,3 i 13,4 to jasno ilustrira. R. 3 pripisuje herojski pothvat Jonatanu, dok ga r. 4 pripisuje Saulu. Prihvatljivo objašnjenje te prilično zagonetne situacije jest da su dvije paralelne verzije tradicija objedinjene u poglavljima 13–14. Napetost između 13,3 i 13,4 je posljedica te složene prirode narativnog kompleksa.³³

Redakcijsko umetanje odlomka 13,7b–15a u poglavlja 13–14 dalo je novu interpretaciju drevnim tradicijama. Na proročkoj razini umetanje odlomka 7b–15a unosi u drevne tradicije notu Saulovog pada i čini ih tako pogodnim za kasniju deuteronomističku uporabu kao uvod u odsjek Davidova uspona u 1 Sam 16–31. Na pred-proročkoj razini, predpostavlja se da je postojala povezanost između drevnih tradicija u 9,1–10,16 i 13–14, i da je ta povezanost bila izrečena u kategorijama povjeravanja zadatka (9,1–10,16) i izvršenja povjerene zadaće (poglavlja 13–14). Kasnija proročka redakcijska intervencija osjetno je modificirala izvornu povezanost između 9,1–10,16 i poglavlja 13–14. U ovoj novoj organizaciji tradicija, za koju je odgovorna proročka redakcija, sa 10,17–11,15 između poglavlja 13–14 i 1 Sam 9,1sl, Saul postaje kralj ne nakon pobjede nad Filistejcima, nego odmah nakon rata protiv Amoničana (11,1–15). Na taj su način drevne tradicije u poglavljima 13–14 o Saulovim uspješnim borbama protiv Filistejaca lišene njihove funkcije u okviru sheme poslanje–ispunjenje. Nakon što su oslobođene njihove povezanosti s tradicijom u 9,1sl., tradicije u poglavljima 13–14 bile su na raspolaganju redaktoru i otvorene za bilo koju uporabu ili bilo koju kompozicijsku ulogu koju im je redaktor htio ili imao potrebu dati. Konačni rezultat je taj da je nekoć pozitivna povezanost između 9,1–10,16 i poglavlja 13–14³⁴, po shemi poslanje–izvršenje, radikalno izmijenjena umetanjem odlomka 7b–15a, koji se sada odnosi prema 9,1–10,16 kao epizoda pada odnosno

³² Richter navodi nekoliko autora koji shvaćaju 10,8 kao dokaz da je odlomak 13,7b–15a nastavak epizode u 9,1–10,16. Ta nit se proteže od 9,1–10,15 preko 13,3b.4b.6–15a do 15,35–16,13. Cf. W. Richter, *Die sogenannten vorprophetischen Berufungsberichte*. Eine literaturwissenschaftliche Studie zu 1 Sam 9,1–10,16, Ex 3f. und Ri 6,11b–17. FRLANT (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1970) 19, n. 21. Miller slično pretpostavlja da je redaktor odlomka 13,7b–15a transformirao drevnu pripovijest Saulova traganja za izgubljenim magaricama u pripovijest o Saulovu pomazanju (9,1–10,16). J.M. Miller, »Saul's Rise to Power: Some Observations Concerning 1 Sam 9:1–10:16; 10:26–11:15 and 13:2–14:46«, CBQ 36 (1974) 160–161.

³³ Stolz drži da rješenje problema treba tražiti u okviru redakcijske uporabe i objedinjavanja različitih tradicija. Cf. F. Stolz, *Das erste und zweite Buch Samuel*. Züricher Bibelkommentare Altes Testament 9 (Theologischer Verlag – Zürich, 1981) 83.

³⁴ Na redakcijskoj razini veza između 9,1–10,16 i 13,7b–15a očuvana je kako potvrđuju neki tipično redakcijski izričaji: מָנָה (9,16; 13,14), čekanje sedam dana (10,8; 13,8), žrtve (10,8; 13,9.10.12).

odbacivanja prema epizodi uspona odnosno izbora. Redakcijske veze u 13,2.4 jasno pokazuju da su rr. 7b–15a planirani da sada budu izravni nastavak 11,1–15.³⁵

III. Što je Saulov grijeh?

Saulov grijeh u cjelini odlomka

Dosadašnji pokušaji definiranja prirode Saulova grijeha, uz pomoć analize teksta samog odlomka 13,7b–15a, kao da nisu dovoljno pozornosti posvećivali žanru odlomka kao ni načinu na koji odlomak u njegovoj žanrovskoj specifičnosti opisuje Saulov grijeh.

Postoji među autorima težnja da se cijeli odlomak identificira kao određeni literarni tip koji se po obliku može definirati kao »proročka najava osude izrečena protiv pojedinca«. Reciproci 11–14 pokazuju doista karakteristike proročkog govora osude pojedinca.³⁶ Međutim, ovi reci pokazuju i neke specifičnosti u odnosu na taj literarni žanr, budući da ne sadrže nikakvo poslanje niti imaju uvod. Također se ne pojavljuje izričito optužujuće pitanje niti točna definicija grijeha.

Prema tome, odlomak 13,7b–15a kao cjelina, s njegovim tradicijskim i dodatnim materijalom, uklapa se u krnju shemu proročkog oblika govora, s uvodom (rr. 7b–10), optužbom (rr. 11–12) i najavom osude u 13,13–14.³⁷ Ipak, najava osude pojavljuje se kao iznenađenje, budući da nema pravog optužujućeg pitanja i nema razrade Saulova grijeha.³⁸ Optužba unutar najave osude izrečena je uopćeno, što je tipično za ovaj literarni žanr.

Odlomak na sadržajnoj razini ne precizira u čemu se sastoji Saulova »glupost«, odnosno grijeh. Velik broj pokušaja rješavanja enigme točne prirode Saulova grijeha, koji se oslanjaju isključivo na sadržaj odlomka, nalazi samo djelomičnu potporu u tekstu, dok drugim dijelom ti pokušaji nude necjelovita ili nezadovoljavajuća rješenja.³⁹ Veća preciznost glede Saulova grijeha može se postići ako se sadržaj odlomka promatra u njegovoj žanrovskoj specifičnosti.

U okviru »proročkog govora osude pojedinca« uobičajeno je da optužujuće pitanje razotkrije razlog osude. Optužujuće pitanje prepoznatljivo je u 13,11a, iako je to zapravo jednostavno Samuelovo pitanje, bez naglašenog optužujućeg prizvuka.⁴⁰ Saulov odgovor u r. 11b nudi opširno i razložno objašnjenje vlastitog čina, koji je spomenut ranije u 13,5.7b.8. Teško da je Saul mogao pristojnije odgovoriti.⁴¹ Posebnu je pozornost, međutim, potrebno posvetiti Samuelovu pitanju i, iznad svega, Saulovu odgovoru u r. 11b–12. Pozorniji pogled otkriva da Saul u svom odgovoru u r. 12, ne spominje detalj **ההלל** – žrtve pomirnice iz r. 9.

³⁵ »Freilich scheint nun gerade der literarische Anschluss von 13,1 und 11,15 besonders sicher zu sein, so dass Indizien für die Fortsetzung des bisher beschriebenen Zusammenhangs keineswegs fehlen«. H. Seebass, *David, Saul und das Wesen des biblischen Glaubens*. (Neukirchener Verlag – Neukirchen-Vluyn, 1980) 113.

³⁶ C. Westermann, op. cit. 98.

³⁷ Birch je ukazao na neke specifičnosti proročkog govora u cjelini odlomka. Cf. B. Birch, op. cit. 80–83.

³⁸ Uočljiv je kontrast između Samuelovog izricanja presude u rr. 13–14 i tona susreta u rr. 11–12. Samuelov odgovor Saulu je iznenadna izjava za koju nismo spremni ni mi ni Saul. Cf. W. Brueggemann, *First and Second Samuel*. (John Knox – Louisville, Kentucky, 1990) 99.

³⁹ »Allen Deutungsversuchen ist gemeinsam, dass sie der Gilgal–Episode mit einer gewissen ... Ratlosigkeit gegenüberstehen«. H. Donner, op. cit. 253.

⁴⁰ Uobičajeno je za ovu vrstu proročkog govora da optužujuće pitanje ne imenuje izričito prekršaj. C. Westermann, op. cit. 103.

⁴¹ Cf. W. Brueggemann, op. cit. 99. Neutemeljena je, stoga, Smithova tvrdnja da Saul »non solum se excusat sed omnes, quotquot potest, accusat«. H.P. Smith, op. cit. 97.

Imajući na umu paralelni tekst 15,1–35 i dugi, neprekinuti dijalog između proroka i kralja (15,13–26),⁴² gdje Samuel više puta ponavlja optužbu, bilo u obliku optužujućeg pitanja bilo u obliku kontrastnog motiva, i na taj način ispituje Saulovo držanje u povjerenoj zadaći, što, na kraju, rezultira Saulovim priznanjem vlastitog grijeha u njegovu korijenu u 15,24, i ovdje bismo mogli očekivati da slijedeće Samuelovo pitanje u kratkom dijalogu (13,11–14) između Samuela i Saula, podsjeti Saula na ono što je zaboravio spomenuti u njegovu odgovoru u r. 12. Međutim, u rr. 13–14 Samuel najavljuje osudu, i tako izostaje njegovo optužujuće pitanje, pa tako nije izričito ustvrđena ni točna priroda Saulova grijeha.

Oslanjajući se na istu paralelnost s poglavljem 15, opravdano je pretpostaviti da Saul u njegovu prvom odgovoru namjerno ne spominje bilo što što bi moglo biti uvredljivo za Samuela ili štetno za Saula. Tako, zapravo, Saulova zaboravnost da spomene **השלימים** (žrtve pomirnice) u r. 12, koje su ranije izričito spomenute u r. 9aB, ukazuje da bi ova riječ mogla biti značajna modifikacija drevnog materijala. Prema tome, mogući ključ za dešifriranje točne prirode Saulova grijeha treba na neki način potražiti u **השלימים** – žrtvama pomirnicama.

Činjenica da Saul u r. 12 ne spominje i **השלימים** i **עלה** nego samo **עלה** (žrtvu paljenicu), navela je neke autore na zaključak kako su **השלימים** zapravo konstitutivni dio **עלה**.⁴³ Međutim, takav zaključak ignorira razlike u detaljima i na taj način samo sebe lišava mogućeg ključa rješenja zagonetke Saulova grijeha.

Saulov grijeh ne bi se, prema tome, sastojao u njegovu prinošenju žrtava kao takvih, već u njegovu prinošenju žrtava pomirnice (**השלימים**).⁴⁴ Pretpostavka da je sukob između Saula i Samuela u odlomku 13,7b–15a rezultat kulturnog rivaliteta između kralja i proroka, ne nalazi dovoljno snažnu tekstualnu niti žanrovsku podlogu. Saul prešućuje **השלימים**, ali istodobno spominje prinošenje **עלה** (žrtve paljenice) u r. 12, koja je jednako u kulturnoj sferi kao i **השלימים**. Saul, međutim, nije ukoren zbog prinošenja žrtve paljenice (**עלה**). K tome, kad bi konflikt između Samuela i Saula i bio kulturne prirode, to bi nužno pretpostavljalo kasnija redakcijska shvaćanja.⁴⁵ Prethodna analiza izdvojila je dovoljno pokazatelja za proročku redakciju, koja potječe iz vremena u kojem vladaru nije bilo zabranjeno prinositi žrtve,⁴⁶ a to nije slučaj u kasnijoj deuteronomističkoj redakciji.⁴⁷

⁴² Sternberg smatra da je dijalog između Samuela i Saula u 1 Sam 15 jednim od najrazrađenijih dijaloga u Bibliji uopće. Cf. M. Sternberg, »The Bible's Art of Persuasion: Ideology, Rhetoric, and Poetics in Saul's Fall«, HUCA 54 (1983) 67. Za detaljnu analizu ovog dijaloga vidi od istog autora: *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading*. (Indiana University Press – Bloomington, 1985) 484–515.

⁴³ Tako Birch, op. cit. 126, n. 106.

⁴⁴ Na ključnu važnost **השלימים** u r. 9 ukazuje i 10,8, gdje se **השלימים** pojavljuju zajedno s **עלה** dok 1 Sam 6,14 govori samo o **עלה**.

⁴⁵ Ako je Saulov prekršaj uzurpacija svećeničkog prava, »so wäre das einmal Ausfluss sehr jungen Denkens«. H.J. Stoebe, *Das erste Buch Samuelis*. KAT VIII/1 (Gerd Mohn – Gütersloh, 1973) 252.

⁴⁶ Birch smješta proročku redakciju u kasno osmo stoljeće. Cf. op. cit. 83. Redakcijska razina odlomka 13,7b–15a istodobna je, po našem mišljenju, s redakcijskom razinom odlomka 9,1–10,16, a nju Schmidt smješta u vrijeme između 850. i 800. Cf. L. Schmidt, *Menschlicher Erfolg und Jahwes Initiative: Studien zu Tradition, Interpretation und Historie in Überlieferungen von Gideon, Saul und David*. WMANT 38 (Neukirchener Verlag – Neukirchen-Vluyn, 1970) 95.

⁴⁷ Kralj Uzija bio je osuđen zbog ulaska u hram da zapali kad (2 Ljet 26,16–21). Međutim, Saulu nigdje nije osporeno prinošenje žrtava, pa to najvjerojatnije nije slučaj ni u 13,7b–15a.

Ako nije riječ o sakrilegiju, zašto su i na koji su način **הַשְׁלָמִים** (žrtve pomirnice) u r. 12 Saulov grijeh? Samuelovo pitanje u r. 11 (**מָה עֲשִׂיתָ**), upućeno Saulu, kao da pretpostavlja da je Saul u međuvremenu nešto trebao učiniti. U tom slučaju prinošenje (**הַשְׁלָמִים**) žrtava pomirnica bilo bi Saulov grijeh utoliko što je prinio žrtve umjesto da učini nešto drugo što je od njega Samuel očekivao. Što je to drugo što je Saul trebao učiniti? Odgovor je potrebno potražiti u širem kontekstu iste redakcijske razine.

Saulov grijeh u svjetlu 9,16–17

Među tekstove iste redakcijske razine kao i odlomak 13,7b–15a ubraja se i 1 Sam 9,1–10,16. Redaktor je preradio drevnu tradiciju u 9,1–10,16 služeći se elementima opisa poziva i od ove cjeline učinio poseban literarni žanr »posredovanog opisa poziva« ili »mediated call narrative«. ⁴⁸ Nedvojbeno redakcijskog podrijetla, a ključni za širu proročku redakciju jesu rr. 9,16–17. U ovim recima opisana je božanska objava Samuelu Saulova poslanja, koje će Samuel kasnije u činu pomazanja (10,1) pripočeti samom Saulu.

10,1: ואתה תעצר בעם יהודה	9,17: זה יעצר בעמי
10,1: ואתה הושיענו מיר איבוי מסביב	9,16: והושיע את עמי מיר פִּלְשְׁתִּים

Redakcijsko podrijetlo ovih redaka, kao i njihovu središnju ulogu u proročkoj redakciji, podvlači sama činjenica ponavljanja. Prema tome, Saulovo kasnije djelovanje trebalo je ispuniti raniju, Saulu povjerenu dvostruku zadaću: a) izbaviti Božji narod iz filistejskih ruku (9,16aB) i b) držati pod kontrolom Božji narod (9,17bB).

U tom okviru opasnost od Filistejaca i strah naroda bili su prigoda za Saula da ispuni prvu povjerenu zadaću. Iz tog razloga Saul se trebao upustiti u borbu. ⁴⁹ Prinošenje žrtava moglo je možda biti prikladan odgovor na neposrednu opasnost, ako je služilo kao priprava za vojnu akciju. ⁵⁰ Međutim, više je nego otvoreno pitanje jesu li **הַשְׁלָמִים** – žrtve pomirnice, bile prikladna priprava za vojnu akciju. Uobičajeno vrijeme za **הַשְׁלָמִים** čini se da je bilo poslije bitke, kako to ilustrira 1 Sam 11,15. U sadašnjem kontekstu, međutim, **הַשְׁלָמִים** u r. 9 čini se da označavaju određeno izbjegavanje poduzimanja vojne akcije, i u tom smislu Saulovo prinošenje žrtava pomirnica definirano je kao »glupost« i kao nepoštivanje Gospodnje zapovijedi. ⁵¹ Saul nije bio u ratu s Gospodinom nego s Filistejcima i, prema tome, nije bilo potrebno udobrovoljiti Gospodina

⁴⁸ Samuelova uloga posrednika božanskog poziva čini opis poziva u 1 Sam 9,1–10,16 specifičnim u odnosu na Izl 3,1–12; Suci 6,11b–17 i Jr 1,4–10. Za analizu ustaljenog redosljeda elemenata opisa poziva vidi N. Habel, »The form and significance of the Call Narrative«, ZAW 77 (1965) 297–323. Prisutnost elemenata poziva u kasnijem materijalu u 9,1–10,16 već je postala stvar konsensusa. Cf. B. Birch, op. cit. 36–40; W. Richter, *Die sogenannten vorphetischen Berufsberichte*. Eine literaturwissenschaftliche Studie zu 1 Sam 9,1–10,16, Ex 3f. und Ri 6,11b–17. FRLANT (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1970) 50; V. Eppstein, »Was Saul also among the Prophets?« ZAW 81 (1969) 303; L. Schmidt, op. cit. 89; T.N.D. Mettinger, *King and Messiah*. The Civil and Sacral Legitimation of the Israelite Kings. CBOTS 8 (CWK Gleerup – Lund, 1976) 64–68. Rijetki su autori koji niječu elemente poziva u 9,1–10,16. Takva je iznimka Langlamet. Cf. F. Langlamet, »Les recits de l'institution de la royauté (1 Sam. VIII–XII)«. RB 77 (1970) 91.

⁴⁹ Čini se da je sve u toj situaciji pozivalo na odlučno djelovanje. Cf. H.P. Smith, op. cit. 97.

⁵⁰ »Bez prinošenja žrtava ratna akcija nije otpočinjala«. J. Wellhausen, op. cit. (1973) 257. Žrtve su obično prinošene prije »svetog rata« (1 Sam 7,9) i često je traženo Božje dopuštenje (Suci 20,23.27; 1 Sam 7,9; 14,8–10; 14,37; 23,2.4.9–12; 28,6; 30,7–8; 2 Sam 5,19.23). Cf. R.W. Klein, op. cit. 127. Prema tome, prinošenje žrtava prije bitke bilo je uobičajeno, međutim, otvoreno je pitanje koje su žrtve prinošene tom prigodom.

⁵¹ Iako izričaj **נִבְטַלְתָּ** u 13.13 sadrži neke moralne aspekte prekršaja, on u ovom slučaju izriče prvenstveno Saulov manjak osjećaja za realnost. Cf. H.J. Stoebe, op. cit. 152–3.

prinošenjem **זָבַח הַשְּׁלֵמִים** – žrtava pomirnice. Čak što više, Saul je bio izabran upravo da se bori protiv Filistejaca (9,16)⁵², ali on nije učinio ono što se od njega očekivalo.⁵³

U neposrednom kontekstu, Saulova pogreška je prinos **זָבַח הַשְּׁלֵמִים** – žrtava paljenica, dok na redakcijskoj razini šireg konteksta uzroke Saulova grijeha treba tražiti u Saulovu neizvršavanju zadaće koja mu je bila povjerena u 9,16–17.

Na taj način zagonetna osuda Saula u 13,7b–15a postaje iznenađujuće logična. Opisi poziva, kao što je to inače slučaj, sadržavali su također povjeravanje zadaće (9,16–17). Nakon Saulova neizvršavanja (13,7b–12) povjerene zadaće slijedila je njegova osuda (13,13–14). I baš kao što je Samuel bio autoriziran (9,15) po božanskoj objavi da Saulu priopći povjerenu zadaću (9,16–17), tako je po istoj autorizaciji, prorok bio autoriziran da navijesti osudu (13,13–14).

Saulov grijeh u svjetlu 1 Sam 10,8

U povijesti interpretacije, uz spomenutu pretpostavku kulturne naravi Saulova grijeha, često se navodi kao razlog osude Saula njegovo nečekanje sedam dana na Samuelov dolazak i njegova neposlušnost Samuelovim uputama iz 10,8.⁵⁴

Međutim, definicija Saulove krivice u kategorijama neposlušnosti nije dovoljno uvjerljiva, budući da Samuelova optužba ne spominje niti čekanje niti dogovoreno vrijeme (**מָצוּעַ**). Teško je prihvatiti da je Saulov grijeh posljedica njegova nečekanja dok Samuel dođe, jer Saul je poštovao izvornu zapovijed iz 10,8. Ako se, pak, u ovom slučaju netko nije držao dogovorena vremena, to je bio Samuel, a ne Saul.⁵⁵

Ipak, Saulov grijeh u 13,7b–15a povezan je na specifičan način sa Saulovim čekanjem, odnosno sa Saulovim (ne)shvaćanjem Samuelovih uputa iz 10,8.

U dosadašnjim analizama redak 10,8, zbog njegove upadne povezanosti s odlomkom 13,7b–15a nije bio dovođen u vezu s drugim sekundarnim materijalom u 9,1–10,16. Rijetki pokušaji povezivanja r. 8 s preostalim kasnijim materijalom u 9,1–10,16 temeljili su se na pretpostavci da su u svim materijalima uočljivi isti redakcijski interesi.⁵⁶ Međutim, nisu uopće poznati pokušaji da se 10,8 protumači kao jedan od elemenata opisa poziva, iako je takav pokušaj potpuno opravdan, imajući na umu da je veći dio kasnijeg materijala u 9,1–10,16 umetnut po shemi opisa poziva.

Redak 10,8 pojavljuje se u standardnoj shemi opisa poziva nakon Samuelove otvorene zapovijedi Saulu u 10,7bA. Zapovijed u r. 7bA kratka je i uopćena, međutim ona je pripravljena i razrađena ranijom dvostrukom zadaćom (9,16aC i 9,17). Kratko jamstvo u 10,7bB, da je Bog sa Saulom, trebalo je biti potvrđeno ispunjenjem pretkazanih znakova (10,2–6), nakon čega je Saul trebao ispuniti povjerenu zadaću.

⁵² »Saulov stvarni zadatak ... bila je borba protiv Filistejaca. ... Radi te zadaće on je bio izabran«. H.W. Hertzberg, *Die Samuelbücher*. Das Alte Testament Deutsch 10 (Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen, 1965³) 80. Hertzberg, međutim, ne temelji svoju tvrdnju na širem kontekstu, konkretno na božanskom poslanju u 9,16–17 odnosno u 10,1.

⁵³ Kao primjer prekršaja zbog neobavljanja onoga što je bilo potrebno obaviti Ackroyd navodi paralelu za r. 11 u Iz 7,12. Cf. P.R. Ackroyd, *The First Book of Samuel*. CBC (University Press – Cambridge, 1971) 106.

⁵⁴ Cf. V.P. Long, *The Reign and Rejection of King Saul: A Case for Literary and Theological Coherence*. SBLDS 118 (Scholars – Atlanta, Georgia, 1989) 87.

⁵⁵ Cf. H.W. Hertzberg, op. cit. 83.

⁵⁶ Cf. B. Birch, op. cit. 42.

»Waw–konsekutivni« perfekt וַיִּרְרֵי u 10,8 (Zatim ćeš sići ...) čini se da nastavlja niz glagola i njihovih pretkazanja iz 10,2–6, što ukazuje da r. 8 nije prvenstveno Samuelova pouka Saula, nego više znak koji se odnosi na budućnost. Nakon otvorene zapovijedi u 10,7, Samuel nastavlja opisivati buduće događaje u 10,8.⁵⁷

U tom okviru r. 8 bio je očito zamišljen ne kao uputa koja prethodi ispunjenju povjerene zadaće, nego kao znak koji će se dogoditi nakon ispunjenja povjerene zadaće. U tome je glavna razlika između r. 8 i znakova u 10,2–6, koji prethode otvorenoj zapovijedi u 10,7bA.

R. 8 bio je zamišljen da funkcionira unutar strukture opisa poziva kao znak Božje stalne nazočnosti, također i nakon ispunjenja zadaće. Sličan primjer nalazi se u opisu poziva Mojsija, gdje spomen budućeg štovanja, koje će se dogoditi nakon obavljenog poslanja, funkcionira kao dodatni znak za Mojsija (Izl 3,12b).⁵⁸

Ako se Samuelove instrukcije u 10,8 shvate kao budući znak, koji se odnosi na vrijeme nakon ispunjenja povjerene zadaće, a za takvo shvaćanje već postoji primjer u standardnoj shemi opisa poziva u Izl 3,12b, tada se rješava ne samo napetost između redaka 10,7 i 10,8,⁵⁹ nego se dobiva i dodatno objašnjenje Saulova grijeha u odlomku 13,7b–15a. Naime, Saulovo čekanje Samuela i Samuelovo prinošenje žrtava trebali su se dogoditi nakon Saulova ispunjenja povjerene zadaće (10,7). Prema tome Saul, suočen s filistejskom opasnošću, nije uopće trebao čekati Samuela već je trebao stupiti u borbu prema zapovijedi iz 10,7 i izvršiti povjerenu zadaću iz 9,16, a čekanje Samuela i prinošenje žrtava trebalo je uslijediti nakon uspješno obavljene zadaće.

Zaključak

Ovdje ponuđeno objašnjenje Saulova grijeha u 13,7b–15a odstupa od većine dosada ponuđenih rješenja koja ili kušaju definirati Saulov grijeh, pretpostavljajući da je riječ o sakrilegiju ili neposlušnosti Saula, ili priznaju nemoć pred zagonetkom Saulove osude, tvrdeći da Saulov grijeh nije nigdje izričito izrečen i da je teško otkriti bilo što u tekstu zbog čega bi se Samuel mogao uvrijediti.

Zagonetku Saulova grijeha doista je nemoguće odgonetnuti isključivo na temelju sadržajne analize odlomka 13,7b–15a. Nakon polazišne žanrovske analize odlomka, neizbježno se nametnula potreba analize šireg konteksta, budući da je već na prvi pogled bilo jasno da neposredni kontekst (poglavlja 13–14) ne nudi nikakvo dodatno objašnjenje. Nužno je, stoga utvrditi odgovarajući širi kontekst. Analiza tekstualnog rasta odlomka ukazuje nedvojbeno na aktivnu prisutnost redaktora u 13,7b–15a. Ista analiza pokazuje da je najava Saulove osude sadržana u tekstu koji je redakcijskog podrijetla (13,13–14). Prema tome, problem Saulova

⁵⁷ Cf. L.M. Eslinger, *Kingship of God in Crisis: A Close Reading of 1 Samuel 1–12*. (Almond – Sheffield, 1985) 324.

⁵⁸ »The unusual character of this sign (Ex 3,12) is its delayed fulfillment. It is only after Moses has executed his task as the deliverer of Israel that this confirmation will be forthcoming. ... When the people of God worship Yahweh at the mountain of God, Moses will have additional assurance that his commission was of divine origin«. Cf. N. Habel, op. cit. 305.

Fischerova analiza opisa poziva izdvađa dva elementa poziva u 3,12: u r. 12a garanciju, a u r. 12b znak. Cf. G. Fischer, *Yahwe unser Gott. Erzähltechnik in der Berufung des Mose (Ex 3–4)*. OBO 91 (Universitätsverlag – Freiburg, 1989) 47–53.

⁵⁹ Napetost proizlazi iz činjenice da Samuel u 10,7 prepušta sve Saulovoj osobnoj inicijativi, a već u slijedećem retku isti Samuel uvjetuje Saulovo djelovanje i tako izravno proturječi vlastitoj izjavi iz prethodnog retka. Većina autora tumači ovu napetost kao kasniji »teološki ispravak« retka 10,7, s ciljem da se ne oknji proročki prerogativ. Cf. J. Kegler, op. cit. 264.

grijeha potrebno je rješavati uz pomoć šireg konteksta u kojem je prepoznatljiv isti redaktor koji je odgovoran i za odlomak 13,7b–15a. Riječ je, naime, o širem kontekstu koji obuhvaća tekstove 1 Sam 9,1–11,15, 15,1–35 i 28,3–25. Ostajući uvijek na istoj redakcijskoj razini šireg konteksta, pokazuje se da su 9,16–17, 10,8, 11,15, i 15,1–35 koristan okvir za određivanje prirode Saulova grijeha u 13,7b–15a.

Summary

The here proposed explanation of Saul's transgression in 1 Sam 13,7b–15a differs from the already known solutions. A large number of the extant proposals, on the one hand, and the lack of consensus among these scholarly proposals, on the other hand, seem not only to justify but also to require a new attempt to define more precisely the nature of Saul's transgression in 13,7b–15a.

Some scholars assume that Saul's rejection in 13,7b–15a is a consequence of his either cultic transgression in 13,9 or of his disobedience to Samuel's earlier command in 1 Sam 10,8. Some other admit simply that the passage under consideration does not state explicitly what is Saul's transgression.

The content analysis of the passage 13,7b–15a, therefore, does not enable us to define more precisely the exact nature of Saul's transgression.

After the initial genre analysis of the passage it became obvious that the broader context should be taken into account as well, because the immediate context (1 Sam 13–14) does not clarify the puzzle of Saul's transgression and rejection. The analysis of the textual growth of this passage revealed the unquestionably active presence of the redactor in 13,7b–15a. The same analysis showed that the announcement of Saul's rejection (13,13–14) is contained in the material which is of the redactional origin. This pointed out that the question of Saul's transgression has to be solved within the broader context where the presence of the same redactor/redaction is recognizable. This broader context embraces the following texts: 1 Sam 9,1–11,15; 15,1–35 and 28,3–25. Our analysis of this broader context has shown that the texts 1 Sam 9,16–17; 10,8; 11,15 and 15,1–35 are useful frame and the right clue for the proper understanding of the exact nature of Saul's transgression in 13,7b–15a.